

Gemeenschaps voedsellandschap

Inleiding

In dit plan beschrijven we hoe we een stuk voormalig agrarisch landschap willen omvormen tot een werkelijk productief landschap: Voor natuur en mens.

Uitgangspunt is dat na deze omvorming het land behouden wordt voor de natuur en voor komende generaties. Daarom kiezen we voor een gemeenschappelijke organisatie.

Het beheer zal professioneel zijn en gebaseerd op de principes van permacultuur en agroecologie.

Bij realisatie en beheer van dit gemeenschappelijk voedsellandschap, gaan zorgen voor de natuur, eerlijke voedselproductie en beleving samen. Hierbij zijn veel mensen actief betrokken; om het geheel samen mogelijk te maken, ervaringen te delen en om te inspireren.

We vertellen hieronder over onze achterliggende ideeën en aanpak.

Een gemeenschappelijk voedsellandschap wordt mogelijk gemaakt door samenwerking van burgers en vakmensen, door lidmaatschap, inbreng en praktische actie.

Hiermee wordt zichtbaar dat er alternatieven zijn voor de reguliere industriële landbouw. En dat we die alternatieven in eigen hand kunnen nemen.

Uitgangspunt van het voedsellandschap is dat de biodiversiteit, landschapswaarden, bodem- en waterkwaliteit en leefbaarheid behouden en/of verbeterd worden, bij de realisatie komen beginselen van permacultuur en andere agro-ecologische methodes samen.

Natuur, eerlijke voedselproductie, ontspanning en (natuur) educatie komen aan bod. Verder beschrijven we de organisatorische structuur, de ontwikkeling en de financiële aspecten.

Vooralsnog is het plan uitgewerkt op grond van tuinbouw, kruiden, fruit en extensieve recreatie. Verdere ontwikkelingsmogelijkheden zijn:

- de rol van dieren*
- voedselbos*
- verwerking producten*
- paddestoelenkweek*
- raatakkers*

“Een mens maakt deel uit van het geheel, dat door ons ‘het universum’ genoemd wordt. Onze taak moet zijn dat we onze cirkel van compassie vergroten, zodat alle levende wezens en de gehele natuur in al haar schoonheid erdoor omvat worden”.

Albert Einstein

Achtergronden

De achteruitgang van verschillende waarden van het platteland vraagt om een andere

aanpak dan de reguliere industriële landbouw. Biodiversiteit, landschapskwaliteit, bodemgezondheid en leefbaarheid zijn steeds meer onder druk komen te staan.

Ook de voedingswaarde en smaak van veel reguliere landbouw producten staan ter discussie, terwijl de producenten ervan vaak niet zonder overheidssteun kunnen rondkomen, ondanks de grootte van hun bedrijven.

Ondertussen maken veel burgers zich hier zorgen over. Er zijn er steeds meer mensen die biologische producten kopen of zelfs lid worden van een CSA (Community Supported Agriculture of gemeenschapslandbouw). Bij dat laatste nemen de eters samen met de boer verantwoordelijkheid voor een mens- en natuurvriendelijke productie van hun voedsel.

Wij bouwen hierop verder door gemeenschappelijk de verantwoordelijkheid te nemen voor niet alleen productie van 1- en 2-jarige gewassen zoals bij de meeste Nederlandse CSA's, maar een landschap te creëren waarin alle zones bekend uit de permacultuur deskundig natuurvriendelijk beheerd worden. Dus waar ook fruit, noten, eieren, granen en vlees worden geproduceerd.

De meerwaarde ten opzichte van losstaande initiatieven op dat gebied is dat je meer kringlopen kan sluiten, dat het aanbod breder is (dus meer deelnemers/ afnemers aantrekt) en dat je de biodiversiteit verder kan vergoten omdat je alle groeilagen gebruikt.

Veel bezorgde burgers hebben het gevoel dat ze geen invloed hebben op de ontwikkeling van alternatieven terwijl ze wel graag meer actief zouden willen zijn in het groen. Voor hen biedt dit initiatief een mogelijkheid om echt iets te doen en de ontwikkeling mee te beleven. Daarom maken we ook plekken voor wildplukken, bushcraft en extensieve verblijfsrecreatie.

Tenslotte zien we dat er in Nederland nog geen professioneel werkende boerderijen zijn waar mensen terecht kunnen om in de praktijk te leren over het brede scala van de permacultuur en agro-ecologie. Men moet daarvoor meerdere plekken in het land bezoeken. Deze plek kan -na realisatie- in de behoefte voorzien om een permacultuur design certificate course van 14 dagen te geven op één locatie. En om er daarna stage te lopen.

Missie

- Herstellen bodemkwaliteit voormalige intensieve landbouwgrond (biodiversiteit, wateropnemend vermogen, koolstofvastlegging).
- Produceren van gezond voedsel op de menselijke maat (CSA-grondslag, zonder kunstmest en zonder pesticiden).
- Nauwe betrokkenheid van mensen bij het gehele project (organisatie, abonnees, bezoekers, deelnemers, partners).
- Aanleg en inrichting gebouwen met zo laag mogelijke milieu-impact.
- Zoveel mogelijk gesloten kringlopen.
- Een nieuwe locatie voor mensen om te bezoeken (een belangrijk deel rolstoeltoegankelijk)

Visie- een virtuele rondwandeling

We zien een plek waar mensen graag komen, waar ze genieten van de natuur door er echt bij betrokken te zijn, met alle zintuigen.

Bij binnenkomst van het gebied zie je al snel een grote moestuin geflankeerd door kruiden en bloemen. Je komt langs een gebouwtje met een terras en pergola waarlangs een druif omhoog klimt. Daarbinnen zijn een gemeenschappelijke ruimte voor bijeenkomsten en educatie en er is een winkeltje waar producten van het land worden verkocht en van kunstenaars en ambachtslieden uit de omgeving. Op het terras kan je genieten van een drankje en taart gemaakt van noten uit het voedselbos.

Voorbij het terras staan een kas, schuur en stallen. Ergens kraait een haan, maar het geluid van wilde vogels overheerst.

Als je doorloopt, ga je tussen rijen kleinfruit door, waarvan je zelf kan plukken. Een paar sappige frambozen neem je nu alvast, de rest komt later na afloop van je wandeling over het terrein.

Je passeert de boomgaard, waar tussen de diverse fruitbomen kippen scharrelen.

Bijna ongemerkt verandert het landschap; de bomen staan niet meer in het gelid. Het lijkt meer op een gewoon bos. Maar de handig in de schaduw geplaatste afgezaagde boomstammetjes verraden dat ook hier voedsel wordt geproduceerd.

Aan de rand van deze zône, uitkijkend over de *raatakkers**, staan enkele trekkershutjes verdekt opgesteld.

Een mooie plek om een weekendje door te brengen weg van alle drukte en om van de natuur te genieten.

Vorig jaar is de eerste patrijs waargenomen op de raatakker, een mooie opsteker voor alle betrokkenen!

Achter de akkers ligt het gebied waar we niets meer aan doen sinds de aanleg. We observeren hoe de natuur zich vanzelf ontwikkelt.

Terug loop je een andere route, via het brede pad met diverse wilde begroeiing, dat alle zones verbindt.

Daarmee breng je ook een bezoekje aan de tevreden bosvarkens en koeien, die dankzij *holistisch management** bijdragen aan de biodiversiteit en de capaciteit van de bodem om koolstof op te slaan. De niet al te overheersende geur van mest vermengt zich met die van de wilde kamperfoelie, die bloeit in de houtwallen langs het pad en de weides.

Nog even wat meer frambozen oogsten voor thuis en dan op het terras nagenieten met een biertje, lokaal gebrouwen van gerst en kruiden uit ons voedsellandschap.

Organisatie

De Stichting Voedsellandschap is eigenaar van het land en bewaakt de

kernwaarden voor natuur en mens, zoals de natuur- en milieuvriendelijke werkwijze. Zij geeft opdracht voor beheer van het land aan een aantal zelfstandige beheerders en kan subsidies aanvragen en eventueel een bedrijf voeren.

De Vereniging Vruuchtgebruik heeft tot doel een deel van het beheer financieel te dragen, door middel van deelname van de leden in de overloed van het land. Dat kan een oogstabonnement zijn, maar ook recreatie, zoals deelname aan evenementen of kortdurend verblijf.

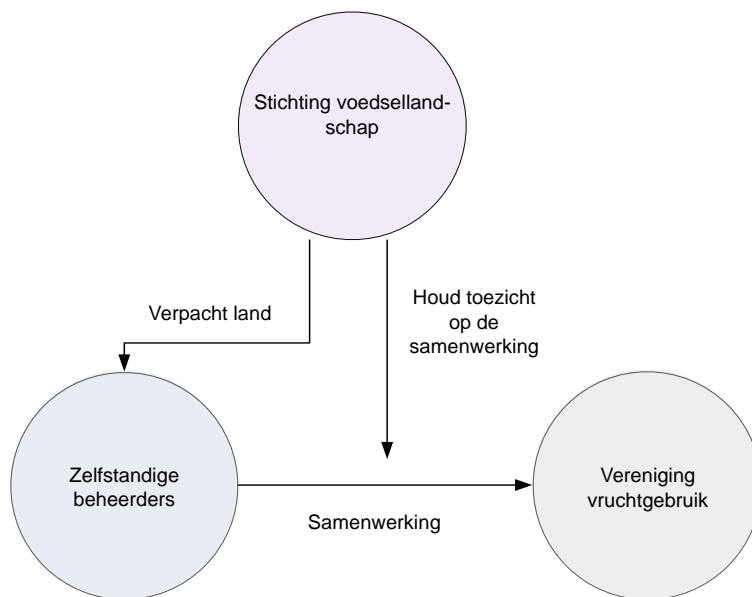
De bijdrage van de vereniging wordt overgemaakt aan de stichting, die hiermee over de middelen beschikt om het beheer te bekostigen.

De leden zorgen hiermee voor de instandhouding van het landschap. Door hun betrokkenheid bevorderen zij ook de verspreiding van de kennis van de toegepaste methoden.

Als geheel heeft de vereniging een adviserende rol met betrekking tot het beheer van het geheel, aan zowel de stichting als aan de beheerders. In overleg met de beheerders en de stichting kan de vereniging ook zelfstandig dingen organiseren voor de leden, zoals seizoensfeestjes en vrijwillig meewerken in het beheer.

De beheerders zijn zelfstandig in het uitoefenen van hun beroep, waarbij het aantal uren dat zij besteden aan hun werk in opdracht van de stichting redelijk in verhouding staat tot wat zij produceren voor de leden van de vereniging. Hoewel de vereniging geen directe invloed heeft op het werk van de beheerders, is het verstandig als de beheerders rekening houden met de vraag van de leden, zodat deze graag betrokken blijven.

In onderstaande afbeelding is een organisatorisch overzicht van het gemeenschappelijk voedsellandschap weergegeven.

Zie als voorbeeld statuten vereniging: <http://www.denieuweronde.nl/attachments/article/195/Statuten%20De%20Nieuwe%20Ronde.pdf>

De beheerders hebben gecombineerde ervaring in zaken zoals ecologische landbouw, voedselbossen,

natuurbeheer, permacultuur en groenontwerp. Aanvullend kunnen er ook professionals actief zijn op het gebied van natuureducatie, bushcraft, activiteitenbegeleiding, verblijfsrecreatie, voedselbereiding en ambachten.

We bereiken verschillende mensen door alle zintuigen aan te spreken, met diverse activiteiten het hele jaar door en doordat we uiteenlopende mogelijkheden van deelname hebben.

Belangrijk hierbij is dat mensen ervaren dat ze op verschillende manieren positief kunnen bijdragen aan herstel van natuur- milieuwwaarden. Door de handen uit de mouwen te steken, deel te nemen aan workshops/ bijeenkomsten, of door lid te zijn en mee te denken.

We leren in de praktijk over natuurvriendelijk tuinieren en over natuurbeheer; praktisch maar ook met goede uitleg over het grotere verband, het waarom.

Aanpak

De ontwikkeling van de locatie gebeurt op organische wijze, waarbij we samenhangend werken aan aanleg, toename van biodiversiteit, ontwerp, productie van voedsel, beheer, participatie en samenwerking.

Er zijn verschillende ontwikkelpaden denkbaar:

- Een bestaande stichting die zich al inzet voor natuur en milieu of landschapsbeheer neemt de rol van de eerder genoemde Stichting Voedsellandschap en werkt samen met de initiatiefnemers van dit plan aan realisatie, onder meer door leden te werven.
- Werken vanuit een bestaande CSA en het werkgebied letterlijk en figuurlijk uitbreiden tot een voedsellandschap.
- Een groep burgers die het landschap in hun omgeving willen verbeteren vormt de initiatiefgroep, in samenwerking met ondergetekenden.

Belangrijk is om altijd goed te blijven observeren van wat er op het terrein en daarbuiten, ook op sociaal gebied, gebeurt.

Indien mogelijk betrekken we jongeren bij de aanleg, evenals organisaties met als doelstelling ecosysteemherstel, zodat onze aanpak ook overdraagbaar is.

Resultaten

De eerste 5 jaar

Veel grond is nog kaal of met gras begroeid. De oogstdeelnemers kunnen in de eerste 2 jaar vooral 1- en 2-jarigen meenemen. We planten jaarlijks heel veel bomen en struiken aan, na 3 jaar zijn er ook al aardig wat bessen te plukken. In het tweede jaar hebben we ook kippen, het derde ook andere beesten.

Kinderen van scholen uit de omgeving helpen mee met planten en met het maken van houtsnipperpaadjes. Tijdens werkdagen kunnen ook mensen ‘van buiten’ deelnemen, zoals met de landelijke Natuurwerkdag en NL Doet.

We houden nauw contact met het hoger onderwijs en/ of natuurorganisaties zoals JNM of KNNV voor monitoring van de biodiversiteit en bodemkwaliteit.

De aanleg van zone 5 doen we in overleg met de dichtstbijzijnde natuurbeheersorganisatie en/ of de provincie.

5 tot 10 jaar

De structuur van het landschap wordt zichtbaar doordat de boompjes al wat stevigheid hebben gekregen.

Zowel rondom de bomen als in de weilanden is de bodemkwaliteit al zichtbaar verbeterd. We leggen nu ook kleinschalige landschapselementen aan zoals vlechthekken, takkenrillen en broedhopen.

Er zijn tenminste 200 mensen betrokken bij het voedsellandschap; als lid van de organisatie, vrijwilliger, lid, bezoeker en/of deelnemer aan activiteiten. De bomen beginnen ook wat noten en vruchten te leveren.

De voorzieningen zijn geschikt voor kleinschalige recreatie door de leden en de plek is bekend in de omgeving als een fijne plek om te bezoeken.

10 jaar en verder

Het voedselbos begint er al echt een beetje uit te zien als een bos en aan de randen wordt al de biodiversiteit van het bosrandmilieu zichtbaar. We telen paddestoelen steeds meer ook op stammetjes van eigen hakhout. Het gemeenschaps voedsellandschap wordt ook gebruikt als locatie voor opleidingen permacultuur.

Inrichting Voedsellandschap

Bij de inrichting van het landschap zijn verschillende functies en thema's geïntegreerd zoals tuin, park, landbouw en natuur. Deze functies versterken elkaar.

Het terrein kent verschillende zones, bekend uit de permacultuur, die volgen uit de ligging en staat van het terrein bij aanvang en de te verwachten natuurwaarden en intensiteit van het menselijk gebruik.

Hieronder een overzicht van mogelijke invullingen van de verschillende zones:

Zone 1, 2

Ontvangst	Composthoop	Moestuin fijne teelt
Winkeltje	Kippen	Groepszitplek
Groepsruimte	Kas	Kleinschalige natuur
Keuken	Schuur	Kruidentuin

Zone 3

Takkenril	Vijver	Moestuin grove teelt
Bessenstruiken	Vlindertuin	Trekkershutjes
Notenbomen	Bijen	Fruitbomen
Speelnatuur		

Zone 4

Wildplukken	Voedselbos (1 ha)	Weides (6 ha)
Vuurplaats	Raatakkers (2 ha)	Paddestoelenteelt

Zone 5

Wilde natuur

Veel elementen kunnen al aangelegd en beheerd worden bij minimaal 2 hectare, maar voor een voedselbos, raatakkers en weides is meer ruimte nodig.

Activiteiten

Zowel vanuit het beheer als de samenwerking met anderen zijn er vele activiteiten mogelijk, die bijdragen aan de beleving en het beheer van de bostuinderij.

Onderstaande matrix laat voorbeelden zien van wat er mogelijk is, uitgaande van de seizoenen en de verschillende zintuigen. Zo maken we de natuur hier op uiteenlopende manieren beleefbaar voor betrokkenen.

	Jan/ Feb	Mrt/ April	Mei/ Juni	Juli/ Aug	Sept/ Okt	Nov/ Dec
Kennis-overdracht	Dieren in de winter Permacultuur	Trekvogels, broeden	Gezonde bodem Planten	Metamorfose	Mycelium lezing paddenstoelen	Beheer
Fysieke activiteiten	Koud! Knotten Hout hakken Vur maken	Zaaien	Vuur maken Dans	Blote voeten	Oogsten Takkenril Broedhoop	Mulchen Planten Herfst-wandelen
Ruiken	Theekeur	Voorjaars-planten	Bodem, compost	Bloemen	Paddenstoelen	Thee samenstellen
Proeven	Buitensoep Winter BBQ	Eerste oogst Wilde planten	Kruiden-high tea	Honingoogst Buiten koken	Inmaak Mobiele sappers	Notenolie
Horen, taal	Poezie	Vogels luisteren	Nachtegaal Kikkers	Vleermuizen (batdetector)		Muziek
Zien		Fotograferen	Tekenen	Schilderen		
Vieren	Nieuwe jaar	Pasen	Midzomerfeest		Oogstfeest	Midwinter
Maken	Vogelvoer Manden	Speel-objecten Paddenstoelen- stammen enten	Kunst Leembouw	Bushcraft	Vlechtheg Inmaak & Fermenteren	Kerstknutsel Teeltplan

Bijlage:

Exploitatie tuinderij, voedselbos en gemeenschappelijke ruimte

(NB: dat betreft dus niet de initiële aanleg!)

De ontwikkeling en het beheer worden professioneel uitgevoerd, gedragen door het geheel van alle betrokkenen. Enerzijds zijn er de bijdragen van de leden, anderzijds bijdragen van deelnemers van buitenaf. Hierdoor verbinden zij zich met het voedsellandschap en vmaken van dichtbij mee hoe het zich ontwikkelt.

Middelen

In onderstaande berekening gaan we voor het gemak uit van 100 betalende leden, met een bijdrage van €400,- per jaar. (dat is vergelijkbaar met een volkstuinvereniging) Maar dat zouden evengoed 800 mensen die €50,- bijdragen kunnen zijn, die zich verbinden met alleen bepaalde onderdelen. Voorbeelden van opbrengsten waarin de leden kunne delen:

- wekelijks mee oogsten van de eetbare planten. (in het begin zullen dat vooral 1-jarige groenten zijn, later komen daar steeds meer fruit en noten bij)
- deelnemen aan een bepaald aantal rondleidingen en workshops.
- gebruik maken van de groepsruimte voor een verjaardagsfeestje of bijeenkomst.
- één keer per jaar overnachten in de trekkershut, met 4 personen.

Hiernaast organiseren we activiteiten voor niet-leden, een rekenvoorbeeld:

- 2 keer per maand een workshop of cursus voor 16 personen, waarbij de helft betalend. Er kunnen 16 deelnemers meedoen, waarvan de helft betalend de andere helft van de deelnemers is lid. Een activiteit duurt ca 4 uur en kost €25,-. Bij 24 keer per jaar, €200,- per keer, levert dat €4.800,- op.
- Maandelijks inkomsten uit arrangementen zoals een bedrijfsuitje, feest of rondleiding: €400,- . (bijvoorbeeld 4 u, 10 personen, €40,- pp). Totaal € 4800,-.

Overige inkomsten:

- Verhuur overige twee trekkershutten (€ 50,- per nacht voor 4 personen, 100 overnachtingen per jaar)
- Verhuur van 'plankruimte' aan mensen die hier (biologische) produkten verkopen/ diensten aanbieden, zoals verkoop van kweekgoed, zaden, kruidenthee, en honing. (€200,- per maand)
- Kleinschalige 'Kantineverkoop' drankjes en produkten van de tuin (€100,- per week).

NB: deze verkoop kan ook in de vorm van een abonnement/ lidmaatschap. Of, in het geval van bijv. Buurschap Berkhey een regeling met een ondernemer.

Inkomsten (bij volledig operationeel)

Contributies	40.000
Activiteiten en arrangementen	9.600
Verhuur trekkershutten	5.000
Overige verhuur plankruimte	2.400
Kantineverkoop	5.000
Totaal	€ 62.000,-

Uitgaven (bij volledig operationeel)

Inhuur beheerders	50.000
Pacht 2 ha terrein	3.000
Inkoop	500
Onderhoud	500
Overige kosten (verzekering, ...)	1.500
Afschrijvingen, reserveringen	6.500
Totaal	€ 62.000,-

Leesvoer:
<https://theconversation.com/to-restore-our-soils-feed-the-microbes-79616>